

SPANIEN PÅ VÄG, studielåda

INNEHÅLL

Material

10 monterade affischer, José Ortegas "Tio budord för demokrati"

23 monterade foton med texter i tidskriftsmapp

1 diabildskasset: A-serien: målarbrigader 12 bilder
B-serien: graffiti, (väggklotter) "

2 ljudband; röda asken: sånger på spanska
gula asken: sånger på minoritetsspråken

2 grammofonskivor

1 serietidning

1 "arbetsbok"

Texter

1 mapp som innehåller: Gula blad: Innehåll och introduktion till lärare och cirkelledare

Gröna blad: Frihet, Amnesti, Självstyre

"Tio budord för demokrati"

José Ortega

Målarbrigader

"Väggarnas skri"

Den nya sången

"Comics"

Spanien på väg kalendarium 1977-1979

Blått häfte: Texter till "Tio budord för demokrati"

Grått häfte: Canciones, sångtexter

10 ex av katalogen "Spanien på väg"

Fotona i tidskriftsmappen är pressbilder förmedlade av Pressens Bild AB utom nr 1, 6 och 7 som fotograferats av Jean Hermanson.

Idé och texter: Marina Torres och Francisco J. Uriz

Formgivning: Leif Thollander, Ateljéarbete: Yvonne Sohlberg

Skrivarbete: Ann Åkerman, Reprofoto: Karl-Olov Bergström

Turnéarbete Anna Carsén, Projektledare: Margareta Ekarv

Studielådan SPANIEN PÅ VÄG är producerad av Riksställningar

Riksställningar, Alsnögatan 9, 116 41 Stockholm, tel: 08/449720

TILL LÄRARE OCH CIRKELLEDARE

Den här studielådan innehåller material av olika slag:

material att se på, att lyssna till och att läsa.

Man kan arbeta på fler olika sätt för att tillgodogöra sig det. Här ger vi som har arbetat med lådan ett förslag:

Sätt upp José Ortegas serie "Tio budord för demokrati". Ni har då en liten konstutställning i studierummet. Kanske först färgerna gör er nyfikna och intresserade

I

Diskutera varandras upplevelse av bilderna; färgval och färgsammanställningar. Se efter vad bilden föreställer, läs texten i bilden. Varje bild är ett budord för demokrati. Läs texten "Tio budord för demokrati" och texten om José Ortega. Gruppen kan nu delas upp i mindre grupper och varje grupp väljer de budord/bilder den vill arbeta med.

II

varje grupp kan beskriva hur konstnären har uttryckt sitt budord, motivet och färgvalet, och berätta om vad de känner till om de här "budorden".

III

gå vidare till tillhörande dikter. Läs dem. Bilden och dikten kanske kan inordnas under de tre stora kraven FRIHET, AMNESTI, SJÄLVSTYRE. Läs texten som handlar om det och gå vidare till katalogbladet på svenska. Där finns utförligare beskrivet vad de tre kraven innebär.

IV

varje grupp kan nu arbeta vidare kring något av dessa krav och använda det övriga materialet: foton med texter, diabilder om målarbrigader och graffiti, (väggklotter) ljudband med sånger och tillhörande texter, serietidningar, skivor. Varje grupp utvecklar sitt område och redogör sen för de andra vad den kommit till.

PS Med studielådan följer en "arbetsbok". Tanken med den är att varje grupp som arbetar med lådan skriver ner hur den gått tillväga och hur den upplevt arbetet. Förutom de tips som vi gett kommer ni säkert på andra sätt att använda er av materialet. Dela med er av era erfarenheter till nästa cirkel! Nämn det som ni tycker var positivt och det som ni tycker var mindre lyckat. Det kan hjälpa andra när de i sin tur ska börja arbeta med den här lådan.

Lycka till!

FRIHET, AMNESTI, SJÄLVSTYRE

Dessa tre ord summerar det spanska folkets kamp mot diktaturen.

Yttrandefrihet, föreningsfrihet, rätten att bilda fria fackföreningsfrihet, rätten att bilda fria fackföreningar...

Självstyre för de tre nationella minoriteterna i Spanien.

Katalonien, Baskien och Galicien - och för alla regioner som hårt har förtryckts av Francos centralregering.

Dessa tre ord är för Spanien det nödvändiga villkoret för demokratin.

Amnesti för alla dom som fångslats av politiska skäl eller för att de kämpat för facklig frihet.

TIO BUDORD FÖR DEMOKRATI

"Tio budord för demokrati" är en serie silkscreen-affischer i färg gjorda av den spanske konstnären José Ortega 1976.

General Franco dog i november 1975. Då började en långsam process i syfte att avskaffa diktaturen. År 1976 syntes vägen till demokrati mycket svår.

Var och en av Ortegas affischer framställer ett motiv, som, enligt Ortega, är ett fundament, eller man kan säga ett villkor för demokratins förverkligande.

Några av motiven är av allmän karaktär, de är giltiga i alla länder. Andra motiv har en direkt relation till Spaniens historia. Till varje affisch hör en text, ett krav, som sammanfattar affischens motiv. En sammanställning av alla kraven bilda de "tio budorden". Om dessa budord uppfylls betyder det att diktaturen har besegrats.

Till varje affisch finns en text skriven av Francisco J Uriz. Texterna är en förklaring och en kommentar i poetisk form.

JOSE ORTEGA

José Ortega föddes i Arroba de los Montes, en liten by i provinsen Cuenca, 1921.

Då inbördeskriget utbröt 1936 var Ortega 15 år gammal och redan en revolutionär och antifascistisk konstnär.

1944 dömdes han till 10 års fängelse för sin kamp mot general Francos regim. Efter frigivningen levde och verkade han några år underjordiskt. 1958 grundade han gruppen "Estampa popular". Det var ett konstnärskollektiv som sökte närma konsterna till folket. 1960 gick José Ortega i exil och bosatte sig i Frankrike och Italien. Under sin tid i exil hade han många uppskattade utställningar. 1976 återvände han till Spanien efter 16 års bortovaro. Efter återkomsten har han haft utställningar i Madrid, Bilbao och Valencia. José Ortega har besökt Sverige vid några tillfällen. 1963 var han här för att göra omslaget till grammofonskivan "Spanska motståndssånger" som då utgavs i Sverige.

1977 var han här och presenterade utställningen "Spanien på väg" där hans affischserie "Tio budord för demokrati" ingår. Utställningen var producerad av Riksutställningar.

MÅLARBRIGADER

I de stora industristädernas utkanter bygger man nya höghus, nyanlagda bostadsområden för den fattigare delen av stadsbefolkningen.

De höga cementskyskraporna och de eländiga envåningsbarackerna ligger i ödsliga ytterområden, långt från grönområden och långt från de eleganta centrumkvarteren.

Konstnärerna lämnar sina ateljéer och samlar de boende i ett kvarter och bildar en målarbrigad för att måla husen och murarna mot gatan. De målar för att fylla fattigdomen och gråheten med färg och hopp, den fattigdom och tristess som många lever i.

VÄGGARNAS SKRI

... Det spontana väggklottret fanns i Rom och i Babylonien, det finns i USA och Uganda och det har sin egen teknik. Det kallas också graffiti (italienska, av graffiare = skrapa). Det är ibland obscen, politiskt och anarkisterna med sitt A i en cirkel har gjort det poetiska klottret till mode.

Det finns dom som besvarar varandras klotter, det skapas en dialog, ett kollektivt utbyte av åsikter där vi alla kan delta.

På så sätt efter år av tystnad och självupptagenhet för vi nu en dialog med varandra.

Det finns dom som söker utplåna klottret, rengöra väggarna. De förnekar dialogens och rätten att fritt få uttrycka sig. Och de glömmer - fastän de annars har gott minne - den franske revolutionären Lautréamonts ord: "Poesin skapas av alla, inte av någon enskild"....

Eduardo Haro Ibars
i tidskriften Triunfo
nr 826 25.11 1978

"COMICS"

Redan under francismens sista år började det dyka upp en rad tidskrifter och publikationer i form av "comics", som nästan alltid på ett humoristiskt och frimodigt sätt kommenterade landets verkliga tillstånd. Det är ett slags inofficiella tidskrifter som inte når ut via de stora distributionskanalerna. De hör inte till de spanska tidningar och tidskrifter som är kända utanför Spanien. Men de existerar och de fungerar som nischer av yttrandefrihet och de cirkulerar i marknaden, framför allt bland ungdomar.

DEN NYA SÅNGEN

Under inbördeskriget 1936-39 tvingades den folkliga sången till tystnad, eller man sjöng i smyg, man sjöng om sina problem, sin kärlek, sina förhoppningar...

Under 70-talet har folkets röst börjat att höras på nytt.

Först var Raimón, en ung man med sin gitarr, som sjunger på katalanska, det förföljda språket. Därefter kom många fler. Och hela landet fylldes av röster som sjunger på sina egna språk om en mer rättvis framtid, om frihet och solidaritet.

- 1977
juli Suárez bildar regering med UCD (Unión de Centro Democrático). Den nya konstitutionen börjar förberedas.
- oktober Moncloapakten.
- december De fackliga valen börjar. Teatergruppen "Els Joglars" döms vid en militärrättegång.
- 1978
mars Resultaten av de fackliga valen: CCOO (Comisiones Obreras) 44%, UGT (Unión de Trabajadores) 27% USO (Unión Sindical Obrera) 6%. Regeringskris. Ekonomiminister Fuentes Quintana avgår.
- april PCE håller kongress.
- maj 1:a maj
- juni Kungen reser till Kina.
- juli Portell mördas. San Fermín. Renterfa. Några höga militärer mördas.
- Vid valen den 15 juni får UCD 166 platser i deputeradekammaren. PSOE (Partido Socialista Obrero Español) får 118. PCE (Partido Comunista de España) 19 och AP (Alianza Popular) 16. UCD och AP är båda koalitionspartier.
- Den svåra ekonomiska situationen tvingar regeringen och de politiska partierna att underteckna överenskommelser för att försöka hejda den ekonomiska krisen.
- Demonstrationer för yttrandefrihet. Den gamla regimens lagar gäller ännu.
- De fackliga valen drar ut i månader. CCOO och UGT får flest röster. Det syndikalistiska fackförbundet CNT (Confederación Nacional de Trabajadores) deltar ej i valet.
- För första gången på 40 år får det kommunistiska partiet verka legalt. Den eurokommunistiska inriktningen stärks.
- Mer än en miljon människor deltar i en gemensam 1:a majdemonstration.
- Våldet trappas upp både av ETA (Euskadi Ta Askatasuna = Baskien, fosterland och frihet) och polisen. Portell är chefredaktör för en tidning. Polisen går till angrepp och sprider skräck bland befolkningen och dödsskjuter människor på San Fermínfesten i Pamplona och i Renterfa. De politiska morderna blir en del av vardagslivet i Baskien.

oktober Parlamentet (Las Cortes) antar förslaget till ny konstitution med överväldigande majoritet.

Bomb mot tidningen "El Pais" i Madrid.

Myndighetsåldern fastställs till 18 år.

november Försök till militärkupp.

december Våldsamheter i Baskien. Folkomröstning i Baskien om förslaget till ny konstitution.

Folkomröstning i hela Spanien om nya konstitutionen.

PSOE firar den nya konstitutionen och gör en uppvaktning hos kungen.

ETA-ledaren "Argala" mördas i Frankrike.

Regeringen bestämmer löneökningen för 1979.

Första förslaget till självstyre för Baskien godkänns.

- Efter långvarigt arbete i båda kamrarna är omröstningsförslaget till den nya konstitutionen klart.

- Två dödas och många skadas allvarligt vid attentatet mot "El Pais".

- Den 16 november offentliggjorde tidningarna nyheten att ett försök till militärkupp avslöjats i sista minuten av säkerhetspolisen. Kuppörsöket gick under namnet "Operation Galaxia" och gick ut på att störta regeringen medan kungen var i Latinamerika.

- Stora och våldsamma profrankistiska demonstrationer på treårsdagen av Francos död.

- Mord och tagande av gisslan fortsätter inför folkomröstningen. De politiska partierna propagerar stort för ett ja till konstitutionen. Extremhögern, ETA och några små extrema vänstergrupper propagerar för ett nej. PNV (Partido Nacionalista Vasco) propagerar för en bojkott av omröstningen.

- 88 % av de röstande röstar ja till förslaget till ny konstitution, 8 % säger nej. I hela Spanien avstår 33 % att rösta. Av den baskiska befolkningen avstår hela 55 % att rösta.

- Regeringen fastställer löneökningen för 1979 till 13 %.

- Allmänna val utlyses till den 1 mars. Kommunalval utlyses till den 3 april.

1979

- januari Militärguvernören i Madrid, general Ortín mördas av ETA:s militära gren.
- Kungen håller sitt sedvanliga tal till Spaniens väpnade styrkor.
- PSOE lämnar den bas-kiska exilregeringen.
- februari Valkampanjen börjar.
- mars Allmänna val.
- april Kommunalval
- maj PSOE firar 100-års-jubileum.
- PSOE-kongress.
- juli PTE (Partido del Trabajo Español) och ORT (Organización Revolucionaria de Trabajadores) går samman.
- Våldet fortsätter i Baskien
  - Ortíns begravning utvecklas av ultrahögern till en demonstration.
  - Kungen uppmanar militären att hålla disciplin i sina led och uppfylla sin plikt att tjäna folket.
  - Stora valmöten i hela landet.
  - Resultatet förändrar knappast parlamentets sammansättning. UCD får 167 platser i deputeradekammaren, PSOE 120, PCE 23.
- Coalición Democrática (= AP vid 1977 års val) får bara hälften så många röster som tidigare, sammanlagt 9 platser i parlamentet. Mest sensationellt är framgången för de nationalistiska partierna. PSA (Partido Socialista Andaluz) får 5 platser, HB (Herri Batasuna) får 3 platser i parlamentet.
- Det är det första kommunala valet på 40 år. Vänstern och de nationalistiska partierna vinner valet. PCE och PSOE gör en överenskommelse som innebär att de får majoritet i alla de stora städerna. 70 % av den spanska befolkningen lever nu i städer ledda av vänstern. Madrid, Barcelona och Valencia t ex får socialistiska borgmästare.
  - 1879 grundade Pablo Iglesias PSOE
  - Det är den 28:e kongressen och den blir uppskjuten till hösten p g a politiska motsättningar inom partiet.
  - Det är fråga om två marxist-leninistiska partier som i valet inte erhöll de stipulerade 3 % av rösterna som krävs för att bli representerade i parlamentet.

Poeten Blas de Otero dör.

- Mer än 30 000 människor samlas på en tjurfäktararena i Madrid för att hedra den döde poeten.

Attentat begås av ETA (p-m) = ETA:s politiskt-militära gren på Costa del Sol och på andra platser i landet.

- Flygplatser och järnvägsstationer är återigen utsatta för attentat av ETA:s politiskt-militära gren. Det är en skräm-seltaktik mot turistnäringen och den drabbar civilbefolkningen.

Guernikafördraget godkänns.

- Självstyre för Baskien

augusti Sau-fördraget godkänns.

- Självstyre för Katalonien

Regeringens ekonomiska program presenteras.

- Regeringen rekommenderar att lönerna inte stiger med mer än 1,7 %. Levnadsomkostnaderna har stigit 7,3 % under det första halvåret.

september Protestdemonstrationer mot kärnkraftverket i Valdecaballeroz.

- Omfattande protestaktioner från befolkningen mot det planerade kärnkraftverket i Extremaduraregionen.

PSOE håller sin extra-kongress

- Felipe González omväljs till generalsekreterare för partiet.

oktober I Bilbao döms några kvinnor anklagade för att ha genomgått abort.

- Höga straff utdöms och det bildar upptakten till en stor solidaritetsrörelse i hela landet, i första hand bland kvinnor och inom kvinnorörelsen men också inom de politiska partierna, inom fackföreningsrörelsen och inom övriga grupper.

Folkomröstning i Baskien och Katalonien.

- Fördragen rörande självstyre (Guernikafördraget och Sau-fördraget) antas med stor majoritet. Men antalet röstskolkare är, precis som i det allmänna valet i mars, mycket stort.

november ETA (p-m) kidnappar Javier Rupérez.

- Rupérez representerar UCD i parlamentet (deputerade-kammaren). Han var tidigare medlem i Ruiz Giménez parti Kristdemokraterna.

Bandrés representant i deputeradekammaren för E.E (Euzkadiko Ezkerra) i parlamentet avslöjar att tortyr förekommer i Baskien.

- Bandrés är en advokat som tagit som sin uppgift att försvara basker anklagade för att vara medlemmar i ETA. Hans avslöjande om tortyr och dålig behandling av fångar och anklagade åstadkommer stor skandal därför att den nya konstitutionen uttryckligen förbjuder tortyr och dödsstraff.

Strejkväg riktad mot det lagförslag om reglering av arbetsmarknaden som regeringen presenterar i parlamentet.

- Strejkerna stöds av CCOO USO, SU (Sindicato Unitario) och andra organisationer. UGT deltar inte.

Trilateralt möte i Madrid.

Domar avkunnas i Madrid mot nio personer anklagade för att ha genomgått abort.

- Mer än 30 000 personer undertecknar ett dokument där de påstår sig ha genomgått abort eller hjälpt till vid aborter. Bland undertecknarna finns kända intellektuella advokater, politiker och flera representanter i deputeradekammaren.

december Storstrejk i Baskien riktad mot lagförslaget om reglering av arbetsmarknaden.

- Strejken stöds av alla fackförbund utom UGT.

Andaluciens dag.

- Mer än 1 miljon människor demonstrerar för självstyre i Andalusien. Fascistiska våldsdåd förekommer.

Stor demonstration i Madrid mot lagförslaget om reglering av arbetsmarknaden.

- Demonstrationen sker under perfekt ordning, men polisen går till attack och två ungdomar skjuts till döds.

Javier Rupérez frigges. "Brottet i Cuenca", en film av Pilar Miró förbjuds för visning.

- Filmen tar upp en historisk händelse från sekelskiftet. Den handlar om Guardia Civils agerande vid den händelsen.

Brytning i förhandlingarna rörande ramavtalet mellan fackförbunden och arbetsgivareorganisationen (CEOE).

- CEOE = Confederación Española de Organizaciones Empresariales.

Parlamentet antar lagförslaget om reglering av arbetsmarknaden, som regeringen lägger fram.

Lagen om självstyre för universiteten läggs fram i parlamentet.

1980

januari

UGT och CEOE undertecknar ramavtalet.

UCD uttalar sig för att skynda långsamt vad beträffar kraven på självstyre för fler delar av landet.

Universiteten är emot lagförslaget till självstyre för universiteten.

Atocharättegången inleds.

Tidningen "El País" avslöjar en ekonomisk skandal vid TV. Uppgiften kommer från finansdepartementet.

Suárez reser till USA.

februari

Våldet fortsätter i Baskien och i Madrid.

Konstitutionella domstolen bildas.

- Studentprotester. Vid Madrid-universitetet stängs samtliga fakulteter.

- CCOO vägrar underteckna ett avtal som anses dåligt för arbetarna. Den fackliga enheten bryts på det sättet. CCOO är det största fackförbundet i landet.

- Den långsamma vägen, d v s artikel 143 i konstitutionen, får kulturministern, som är från Andaluçien, att avgå. Han krävde samma slags självstyre för Andaluçien som för Baskien och Katalonien.

- Vid ett terrordåd i januari 1976 mot ett advokatkontor på Atochagatan i Madrid dödades en grupp advokater som tog sig an fackliga frågor. Regeringens talesman förklarar att det inte finns några skyldiga till dådet.

- Terrordåd av både höger- och vänstergrupper fortsätter att skörda offer. Yolanda González, 19 år gammal är ett av dem. Hon dödades av medlemmar av Fuerza Nueva som hämnd för ETA:s dödande.

- Dess uppgift är att övervaka att konstitutionen följs. Bland dess medlemmar finns endast en kvinna, Gloria Begué Cantón.

Folkomröstning i Andaluçien angående självstyre

- Det totala resultatet gynnar anhängarna av självstyre. Antalet röster som är för självstyre är högre än vad det var fråga om i Baskien och i Katalonien. Men eftersom förslaget inte fick 50 % i två av provinserna - Jaen och Almerfa - tolkar regeringens resultatet i negativ riktning. Flera partier miss-tror resultaten och kräver ny omröstning i dessa två provinser. De anser att valet inte gått rätt till där.

mars Atocharättegången avslutas.

- Fascistiska grupper utnyttjar rättegången för olika demonstrationer och våldsamheter mot dem som överlevde och mot domstolsledamöterna. De som utförde terrordådet döms till stränga fängelsestraff.

Val i Baskien

- PNV får 25 platser i det regionala parlamentet, HB 11 PSOE 9, UCD 6, EE 6. De baskiska nationalistiska partiernas framgångar är tydliga.

En ny skollag antas.

- Hela vänstern är emot lagen. Stor antifascistisk demonstration i Madrid.

Val i Katalonien

- CIU (= Convergencia i Uni6) får 43 platser, PSC - PSOE 33, PSUC 25, UCD 18, ERC (= Esquerra Republicana de Cataluña) 14. Precis som i Baskien har de nationalistiska partierna stora framgångar.

Kris i USO

- En betydande del av detta fackförbunds medlemmar går över till CCOO.

april Attentaten mot yttrandefrihet fortsätter. Flera rättegångar mot journalister och författare.

- En kommission till yttrandefrihetens försvar bildas.
- Pilar Mir6 anklagas i en militärrättegång.
- Nya anklagelser om tortyr i Baskien.

UGT håller kongress.

maj Stora gemensamma 1:a majdemonstrationer

- CCOO och UGT lyckas komma överens om att anordna gemensamma 1:a majdemonstrationer.